Суник В.В.
студентка;
Уманець Р.С.
кандидат філологічних наук, асистент,
Інститут філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЕСЕЇВ АЛЬФРЕДА ПОЛЬҐАРА

Альфред Польґар, справжнє прізвище Полак – австрійський письменник, есеїст, літературний критик і перекладач, народився 17 жовтня 1873 року в сім'ї євреїв – музикантів, в місті Відень. А. Польґар народився в епоху розквіту австрійської культури. Проте у літературу він прийшов із певним запізненням. Після того як у нього не склалось з музикою, він певний час займався парламентськими та судовими репортажами. Лише наприкінці дев'яностих А. Польґар почав працювати літературним та театральним критиком.

А. Польґару притамана жартівлива форма вираження. Улюбленою зброєю А. Польґара була іронія. Її спектр простягається від метафізичної самоіронії до гіркого сарказму. А. Польґар володів невичерпним гумором, не було жодної події, з приводу якої він б не зіронізував, жодної історії, у якій не було б жарту. За допомогою іронії він боровся за справедливість, правду та гуманізм. У цій сфері у А. Польґара були свої методи: він показував невідповідність явищ через викриття сумісності або через награне погодження із поведінкою противника. Перший прийом – це щось на зразок ефекту відчуження, під час якого речі розглядаються з незвичного для них ракурсу. Іронія породжується незвичною точкою зору. Емоційне навантаження повинно пройти через фільтр іронії, щоб викликати у читача почуття неприязні та обурення. Цей фільтр іронії працює лише у тому випадку, коли речі розглядають із іншого ракурсу, коли так би мовити їм надають нового вигляду.

Розглянемо особливості творення комічного та перекладацькі труднощі на прикладі есе А. Польґара, провівши порівняльний аналіз текстів оригіналу та перекладу українською мовою. У своїх есе, з метою створення комічного ефекту, автор використовує широкий арсенал мовних та стилістичних засобів. Проведений аналіз есе дозволяє виділити найпоширеніші мовні та стилістичні засоби створення ефекту комічного: гра слів; оксюморон; метафоризація лексики; стилізація мовлення; порівняння; перифрази; епітети, антоніми; алюзії; парадокс;

Розглянемо детальніше яскраві приклади вживання оксюморону (свідоме поєднання протилежних за змістом понять, які разом дають нове поняття), з метою створення комічного ефекту:

- «Mein Vater, der Kunstler war, Musiker, behaftet mit der übelsten Gottergabe: mit unproduktivem Genie, zu schwach für das Grosse, zu gross für das Klein». У наведеному прикладі автор, прагнучи створити комічний ефект, вміло надає звичайним словам гумористичного забарвлення. Однією з основних умов при цьому є правильний підбір словосполучень. У даному випадку такими словосполученнями є «behaftet mit der Gottergabe» та «mit unproduktivem Genie», у яких свідомо поєднуються логічно несумісні лексичні одиниці. А саме, лексема «behaftet» має значення 1. уражений хворобою, 2. обтяжений боргами, логічно, що дане слово не може виступати означенням іменника «Gottergabe», який має піднесене значення *«Божий дар»,* тобто щось особливе, бажане. Теж ж саме у випадку із наступним словосполученням, прикметник «unproduktiv», у значенні «непродуктивний», не може доповнювати іменник «Genie». У даному випадку оксюморонні словосполучення, є експліцитною основою вираження іронії, з якою автор описує свого талановитого, і водночас не здібного на щось велике батька. Перекладач пропонує такий переклад: «Мій батько – митець та музикант, був обтяжений найгіршим даром богів. Його безплідний геній був занадто кволим, щоб створювати щось насправді значуще, але водночас і надто великим, щоб розмінюватись на дрібниці». При перекладі перекладач вдався до лексико – стилістичної трансформації та відтворив вихідні словосполучення контекстуальними відповідниками. При перекладі було вдало здійснено підбір відповідного значення полісемного слова «*behaftet*» – «*обтяжений*». Такий переклад надає виразності іронічному змісту висловлювання в українській мові.
- «Er trug seine Teller mit bezaubernd geschickter Ungeschicklichkeit». У наведеному прикладі автор з метою створення комічного ефекту, використовує оксюмороний епітет «*geschickte* Ungeschicklichkeit», що побудований на основі діаметрально протилежних лексем, а саме: прикметника «geschickt», що має значення «*вмілий, вправний»,* та іменника «Ungeschicklichkeit», що у перекладі означає *«невміння, незграбність».* Перекладач пропонує наступний переклад: «Беґзен ніс свої тарілки з якоюсь дивовижно вправною недбалістю». У даному випадку перекладач передав німецький вираз «geschickte Ungeschicklichkeit» за допомогою ситуативного відповідника «*вправна недбалість*». Слід зазначити, що в українській мові прикметний «*вправний*» має значення – *той, який маючи певні навички робить усе добре і швидко*, а іменник «*недбалість*» означає *відсутність належної уваги, старанності в ставленні до кого-, чого-небудь* [46]. У такому

випадку, щоб надати виразності оксюморону, вжитому автором оригіналу, та підситити ефект комічного, доцільніше було б використати український прикметний «*незграбний*», тобто *той, який не має спритності, легкості в рухах* [46].

- «Das Café Central stellt also eine Art Organisation der Desorganisierten dar». У наведеному прикладі ефектом створення комічного слугує оксюморон, який базується на антонімічності таких компонентів, як: *«Organisation» (організація)* та *Desorganisierten (дезорганізовані)*. Оксюморон створює ефект смислового парадоксу та описує внутрішню суперечність об'єкту мовлення, а саме відвідувачів кав'ярні «Централь». Перекладач пропонує такий переклад: «Кафе Централь», представляє такий собі вид організації дезорганізованих». Ефект комічного було повністю відтворено засобами української мови – еквівалентними відповідниками.

Наступним прикладом стилістичних засобів, що викликають комічний ефект є гра слів:

- «Es ist ein rechtes Asyl für Menschen, die die Zeit totschiagen müssen, um von ihr nicht totgeschlagen zu werden». У наведеному прикладі ефект комічного створюється грою слів, яка реалізується за рахунок лексеми «totschiagen». А саме у реченні актуалізується пряме та переносне значення дієслова «totschiagen», тобто «Zeit totschiagen» у переносному значені вбивати час, та «totgeschlagen zu werden» – бути убитому фізично у прямому значені. У даному випадку гра слів слугує вираженням іронії, яку підсилює лексема «Asyl», що має значення «притулок», та найчастіше вживається у контексті про біженців та безхатьків. За допомогою таких мовник засобів, автор створює яскравий образ, який безпосередньо є вираженням авторського ставлення до предмету мовлення. У перекладі маємо: ««Це справжній притулок для людей, які мусять вбивати час, що не бути ним же вбитими». При перекладі вираз «Zeit totschiagen» було передано еквівалентом в українській мові *«вбивати час»*. У мові перекладу гра слів також базується на багатозначності слова *«вбивати»*. В українській мові, так як і в німецькій, одночасна реалізація різних значень слова є основою комічного ефекту.

Наступним засобом створення комічного у есе є перифраз, який є експліцитною основою вираження іронії. Розглянемо такі приклади:

- «Seine sentimentalische Beziehung zu dem «alten Herrn in Schönbrunn» galt weit weniger der Figur (und dem, was sie vorstellte) als deren Patina». У наведеному прикладі комічний ефект створюється за рахунок перифразу. А саме, автор вживає описовий вираз «alten Herrn in Schönbrunn» (старий пан у Шьонбрунні), щоб замінити пряме найменування, та створити елемент певної загадки. Шьонбрун – це палац

у Відні, який був літньою резиденцією імператорської родини Габсбургів. Тому під описовим виразом «alten Herrn in Schönbrunn» автор мав на увазі членів родини Габсбургів. У такий спосіб автор уникає прямої критики та завуальовано висловлює своє ставлення до об'єкту мовлення. Маємо такий переклад українською мовою: «Його сентиментальне ставлення до «старого пана у Шьонбрунні» стосувалося значно менше фігури (і того, кого вона представляла), ніж її патини». Вираз «alten Herrn in Schönbrunn» було відтворено за допомогою відповідників та перекладено *як «старий пан у Шьонбрунні»*. Так як зміст перифразу міг би залишитись незрозумілим для читача, перекладач використав примітку, в якій пояснив значення слова «*Schönbrunn»*. Іменник «*Patina»* було перекладено за допомогою кальки як «*патина»*. У примітці перекладач зазначив, що у даному контексті йдеться про «*подих минулого»*.

Наступним засобом створення комічного є парадокс:

- «…ein ganz besonderes Klima, in dem das Lebensunfähige, und nur dieses, bei voller Wahrung seiner Lebensunfähigkeit gedeiht». У наведеному прикладі ефект комічного утворюється за допомогою парадоксу, який реалізується за допомогою таких лексичних одиниць як: «der Lebensunfähige*», «*Lebensunfähigkeit*» та «*gedeihen*»*. Тобто автор говорить, що відвідувачі кав'ярні, які не пристосовані до життя, що на перший погляд здається негативною рисою, реалізують себе та розвиваються у кав'ярні саме завдяки цій непристосованості. Маємо наступний переклад українською мовою: «...абсолютно особливий клімат, у якому невдаха, і тільки він, процвітає, зберігаючи усю свою непристосованість». З метою відтворення комічного автор перекладу вдався до перекладацьких трансформацій. А саме, в українському варіанті ефект комічного базується на антонімічності таких компонентів як «*невдаха*» та «*процвітати*». Лексему «Lebensunfähige*»,* що має значення «непристосований до життя*»*, яка у німецькій мові є нейтральною та не несе оціночного характеру, перекладено лексемою *«невдаха»*, що в українській мові має негативну конотацію, і тим самим підсилює ефект комічного у даному реченні.

Проведений порівняльний та перекладацький аналіз оригіналу та перекладу дозволяє зробити висновок, що при відтворенні комічного мовою перекладу застосовувались такі способи перекладу: пошук ситуативних відповідників; підбір еквівалентних відповідників; лексико-семантичні трансформації; транслітерація; додавання; антонімічний переклад;

Характерною особливістю перекладу українською мовою є посилення емоційності лексики, яка в оригіналі несла нейтральний характер.

Список використаних джерел:

1. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу / Т. Кияк, А. Науменко, О. Огуй. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.
2. Молодоженя О. Ю. «Мовна гра» як засіб комічного / О. Молодоженя. – Луцьк : Науковий вісник ВНУ ім. Л.Українки // Філологічні науки, 2007. – № 3. – С. 198-201.
3. Фрідель Егон, Польґар Альфред, Злосливі хлопці. Есеї / Передмова Флоріана Рінеша (нім. та укр. мовами). – Чернівці: Книги – XXI, 2014. – 184 с.

Ходаківська В.С.
магістр, аспірант,
Любінський Католицький університет імені Йоана Павла II

ПЕРЕКЛАД ЯК МЕТОД МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Культура – це сукупність, спільні дії, думки, норми, певного народу, певної групи людей [2].

Олександр Каміньський так описує термін культура:

«*Культура – це набір цінностей (інтелектуальних, естетичних, соціальних, економічних і т.д.), норм (моральних, правових і т.д.) і зразків і моделей (поведінки, закладів і т.д.), які ми хочемо розвивати і до яких ми хочемо впроваджувати окремі постаті і соціальні групи шляхом зміцнення і пробудження відповідних зацікавлень та потреб [4, с. 57]»* [5, с. 84].

Олександр Здзіслав натомість поєднує культуру з мовою даної країни. Він вважає, що:

«*мова як творіння суспільства, є невід'ємною частиною культури і цивілізації даного суспільства. В мові відображаються відмінності в баченні позамовної реальності, а також зразки і норми поведінки [6, с. 5]*» [5, с. 85].

Культура кожної країни, кожного народу має в собі елементи, притаманні своїй культурі, своїм звичаям. Кожна культура несе в собі елементи «іншого», які відрізняють дану культуру від інших культур. Тут йдеться про «культурний менталітет», закладений в кожній культурі. Тут можна перелічити: назви власні (імена, організації і т.д.), назви посад, назви відділень, посилання на реалії з літератури, історії, музики, мистецтва і т.д. Сюди також можна віднести звичаї, обряди, традиції різних народів. Кожна культура бачить красу, унікальність в різних предметах, місцях і т.д. Культурна відмінність несе в собі зацікавлення,